

UNA REFLEXIÓ SOBRE LA MALENCONIA DE L'HOME DE CIÈNCIA

Andrés Moya*

Són malenconiosos els presoners del món dels fenòmens. Una lectura recent sobre la malenconia m'ha ajudat a identificar un aspecte probablement oblidat en la ciència del nostre temps: el caràcter malenconiós de l'home de ciència. Encara no sé si afirmar que s'arriba a la ciència per malenconia o que la visió que ens atorga la ciència sobre la realitat injecta malenconia. La malenconia és un estat de l'ànim i, en general, s'admet que no s'arriba a tal estat en resposta a un problema particular. L'individu esdevé malenconiós quan la seua incapacitat per a entendre o donar sentit a la seua existència es converteix en una cosa omnipresent. La pregunta que formule, amb una resposta que afecta l'individu particular que fa ciència, és en quina mesura el coneixement que ella li subministra li proporciona claus per a comprendre o donar sentit a la realitat i a la seua existència. El perfil de l'home de ciència, com el de l'artista, ha anat canviant des dels seus albors, encara que també es pot precisar que s'ha desvirtuat de manera significativa, per raons que poden fer-se explícites, i que podríem englobar sota la denominació de "ciència positiva". La ciència és un mètode de coneixement de la realitat. Una intuïció que pot sobrevenir de la seua aplicació sistemàtica és la d'una realitat eternament esmunyedissa, no aprehendida en la seua totalitat. El mètode de la ciència es concreta, a més, en una pràctica individual. Com respon el científic a la intuïció a què arriba tard o d'hora sobre el caràcter inaprensible de la realitat? Encara que oculca, o pretesament ocultada, hi ha un irrenunciable lligam entre ciència i reflexió existencial i, per tant, entre el científic i la recerca del sentit de l'existència. D'altra banda diuen que la reflexió existencial és cosa d'altres, els humanistes, circumscrivint-la a un àmbit on la ciència no participa o no ha de participar. Hi contribueix, per cert, la història recent de la ciència, amb els seus espectaculars èxits positius, que propicia una imatge limitada del científic, si més no, allunyada del seu significat original. Dins de la comunitat científica mateixa s'ha creat el mite de la independència que ha d'existir entre els progressos del co-

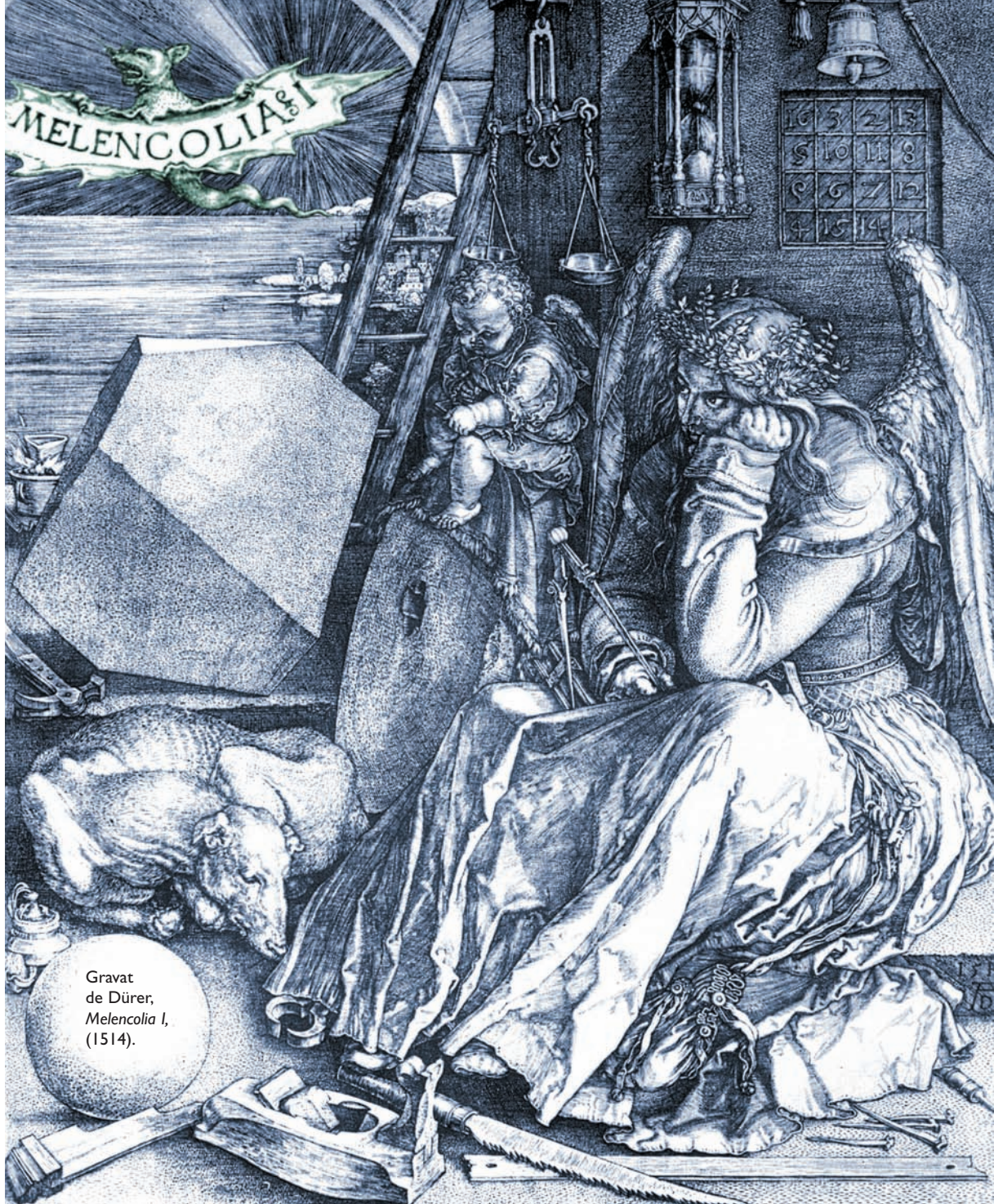
**«HI HA UN IRRENUNCIABLE
LLIGAM ENTRE CIÈNCIA
I REFLEXIÓ EXISTENCIAL I,
PER TANT, ENTRE EL CIENTÍFIC
I LA RECERCA DEL SENTIT
DE L'EXISTÈNCIA»**

neixement científic i les grans preguntes entorn de l'existència. Sorprèn encara més aquesta desvinculació de la reflexió existencial quan, al contrari, és habitual en qualsevol altra activitat relacionada amb el pensament o la imaginació pensar, amb major o menor inquietud, sobre el significat de l'existència.

Els primers balbucesos de la ciència amb Galileu pretenien conèixer la realitat amb la garantia que proporcionen la racionalitat i objectivitat del mètode que, llavors, començava a posar-se en marxa. No obstant això, la creixent professionalització de la pràctica científica, vista com un procediment solvent encaminat a la resolució sistemàtica de problemes, ha pogut deslluir aquest objectiu original d'aproximació al coneixement de la realitat.

L'home està permanentment enclavat en la mòbil frontera que separa les regions del coneixement i del desconeixement. Doncs bé, la ciència contribueix, més fàcilment que qualsevol altra activitat, a emplaçar-ho en aquesta frontera, aguditzant dilemes i incerteses. El que tenim davant és un oceà de desconeixement. Res més pròxim que la ciència, amb el seu mètode, per a plantejar-nos la incertesa del que no coneixem o el que no podem explicar. Posada en tota la seua dimensió explicativa, la ciència és una forma limitada, encara que sense límit recognoscible, de coneixement de la realitat en el seu conjunt.

L'empirisme subjacent en la ciència actual, la seua recent tradició antimetafísica, així com els seus espectaculars èxits, porten el científic a un cert grau de despersonalització. Es pot argumentar que, tot i acceptar la limitació de l'abast de la ciència en l'àmbit estrictament personal, també podem sentir-nos satisfets amb el coneixement adquirit i les millores derivades de la seua aplicació. Però aquesta no deixa de ser una tesi de resignació, perquè qui la sosté no en pot quedar totalment satisfet, almenys portes endins. Caldria reivindicar una ciència més personalitzada, que ens porte, al costat de l'extraordinari edifici que s'hi ha construït, a aquell terreny tan natural per a altres formes de pensa-

Gravat
de Dürer,
Melencolia I,
(1514).

ment constituït per la reflexió existencial. Probablement aquesta reivindicació, i la seua implementació efectiva, acostarà aquestes dues cultures, en altre temps juntes, que viuen en la major de les ignoràncies l'una respecte de l'altra. Quan s'organitzen fòrums de trobada, la percepció que un té és que els contertulians argumenten des de l'autoritat que la història dels seus camps els han atorgat, si és que això pot dir-se argumentar, però certament sense superar l'abisme. Per què si es poden entendre i intercanviar experiències un escriptor i un músic, amb dos llenguatges diferents, és això tan difícil quan el segon interlocutor és un científic? Només veig una

solució, que d'altra banda ens torna als seus orígens, i que suposa un major esforç per part de la germana major del coneixement en els nostres dies, la ciència, una cosa així com un cas de generositat intel·lectual cap a altres formes de coneixement. La clau de l'acostament seria la individualització de la ciència. Partint de la seua positiva totalitat, declaradament despersonalitzada, continuariem amb la reflexió que aquest coneixement ens suscita personalment. Aquest exercici ens acostarà a la resta, entre moltes altres coses. ☐

*Catedràtic de Genètica, Universitat de València